

פרק 2:

עדיף שתהיו רציניים

כ"ז מר-חשון תשע"ה

ועתה אל תתלוצצו, פן יחזקו מזכריכם...

אוי, אוי, אוי, איזו טרגדיה, איזו טרגדיה נוראה!

יהודים חשובים, לא סתם יהודים רגילים, נשחטו בצורה האכזרית ביותר בעודם עומדים בתפילתם לפני הקב"ה. תיאורטית, זה היה עלול לקרות לכל אחד מאתנו, חס ושלום.

לראות את הגופות המלאים בדם, עטופים בטליתותיהם ובתפיליהם **[ידם עבדיך השפיר]**, צדיקים שנשחטים לפני העינים של חבריהם, מה יכול להיות יותר טראגי מזה? אבל כל דבר זה מסר לעם ישראל, וגם האירוע הקשה הזה – זה מסר. והמסר הזה אומר גם כן שאנחנו צריכים לנסות ולהתאמץ מאד שלא להתעלם, עלינו להתאמץ מאד להבין כל בחינה, כל אספקט של המסר ולעשות בפועל מה שעלינו לעשות, לבצע מה שעלינו לבצע.

הבה נרחיב על כך את הדיבור. היהודים הגדולים האלו שנרצחו, צדיקים אלו שנרצחו אך ורק בשל היותם יהודים **[כי עליך הורגנו...]**, ולא משום סיבה אחרת, כשהם עטופים בטלית ובתפילין שלהם בעודם עומדים בתפילה לפני הקדוש ברוך הוא, **[הקול קול יעקב – והנדים ידי עשו]** אלה הצדיקים נלקחו בכדי לכפר על עם ישראל, על העבירות של עם ישראל. **[וכפר אדמתו עמו]**

אבל בכל זאת אם לא נלמד, ולא נבין מה שה' רוצה מאתנו שנבין, למה הוא עשה את זה, ומה הכוונה בזה – אזי אנחנו עומדים להיות במצב טראגי ביותר **[יבאם תלכו עמי בקרי...]** רבינו יונה, שיע"ת שער ב' בתחילתו. המקרה הזה – זה סימן שאנחנו לא בסדר **[הגוי א': שימו לבבכם על דרכיכם]**. זה סימן שאנחנו צריכים לעשות תשובה. **[עמוס ג': אם תהיה רעה בעיר וה' לא עשה]** זה איננו סימן שהכל אצלנו בסדר גמור. ה' לא אומר לנו: "אתם באמת טובים, ולכן זה קרה". לא. אנחנו לא בסדר, מבחינה כללית. ועלינו לעשות תשובה. אנחנו חיים בזמנים מבוטלים, והקרבות הללו, ואני מתפלל אל ה' שלא יהיו ח"ו קרבות נוספים, אבל הקרבות האלו באו לתת לנו מסר מאד ברור.

מהו הבסיס, מה היסוד של היהדות? קדושים תהיו. **[שמות י"ט ו', שמות ס"ו ב"ט ע"ש, ויקרא י"ט, במדבר ט"ו, דברים י"ד, יחזקאל ס"ו ל"ז, רש"י ויקרא כ' ב"ו. ועוד]** בואו נסתכל מסביב. האם אנחנו קדושים? כן, אתם יכולים לומר שאנחנו מתפללים, כן, אנחנו הולכים למניינים בזמן, פחות או יותר, כן, אמנם אנחנו מניחים תפילין ולובשים ציצית, וטלית, וכל מה שנדרש מאתנו כיהודים לעשות מדי יום, כן, אנחנו מנסים לשמור פחות או יותר את ההלכות של כל החגים, ושל השבת, וכו', בכל בחינה של החיים היהודיים. אך בכל זאת אנחנו לקויים. למה אנחנו לקויים? מפני שאנחנו עושים את כל הדברים בשטחיות. **[ישעיה ב"ט: ייאמר ד' יען כי נגש העם הזה, כפיו ובשפתיו כפדוני, ולבו רחק ממני, ותהי יראתם אתי מצות אנשים מלמדה...]** **[מ"ב ס"ה ה']** לא כולם, כמובן, אבל החברה בכללותה הפכה לחברה מטריאליסטית שטחית. **[עם הארץ]**

יהודים שגרים באיזור שבו התרחש הרצח ידועים כמצטיינים בחסד, בלימוד ובעידוד כל הבחינות החשובות ביותר של האידישקייט. אך בכל זאת, הר נוף ידועה גם כן במקרים רבים כמקום מודרני ביותר וקליל בדינים מסויימים, למשל בענייני צניעות.

כמו כן האיזור הזה הוא מקום שיש בו את המיגוון של כל הסוגים של היהודים שחיים במקום: ספרדים, אשכנזים, ליטאים וחסידים. יש שם ישיבות גדולות של בחורים ליטאים וגם ישיבות של חסידים, וישיבות ספרדיות, כל סוגי הישיבות. ובכל אופן – השטחיות שקיימת בהרבה מן הישיבות **[שרו חמיניא וכו'...]**, וזה לא רק שם – אלא בכל המקומות, עשתה את האידישקייט מדוללת ביותר. אנחנו נכנעים לרצונות הטפשיים של הילדים של הדור הזה מפני שגם אנחנו עצמנו נתפסנו בצעצועים, בצעצועי המבוגרים, כמו האיפונים שנהיו כה 'נחוצים' בחיים שלנו **[זקנים יעמדו מפני קטנים, מתני' סוף סוטה]**.

רבים מהאנשים שגרים באיזור הם אמריקאים, והאמריקאים – הם שהביאו את הדרך שלהם, את הסגנון שלהם, את המטרות שלהם בחיים אל האיזור הזה, כמו שזה גם בכל ארץ-ישראל ובכל מקום בעולם. באיזור הזה ישנם הרבה צדיקים. יש הרבה יהודים שמתגוררים בהר-נוף, וזוהי רק דוגמה שמייצגת את כל הקהילות החרדיות בארץ ישראל ובעולם, זו רק פיסת-תמונה המשמשת כדוגמה של דרך-החיים שלנו, שהרבה הרבה יהודים 'חרדים-כביכול' בחרו לחיות בה.

והצדיקים האלה שנלקחו מתוכנו – הם היו שונים, ולכן הם אלו שנבחרו להיות קרבן הציבור עבור עם-ישראל. **[כתובות ח: השיב לאתפוסי אדרא]**

כעת, בואו נתבונן ונראה איפה אנחנו חסרים. המקום הראשון שצוּעק אל כולנו – זהו הצניעות. הצניעות בכל העולם, בכל הנוגע לעם ישראל, לציבור החרדי, נפלה בגדול, לרמה נמוכה שמעולם לא היתה כמותה. **[הוציא יסג]**

היהודים שהיו באירופה בזמן ש'הנאורות', מה שמכונה 'ההשכלה' החלה להתפשט, נפלו מאד עם הצניעות שלהם **[תהלים ק"ו ל"ה]**. ולמרות שרוב יהודי אירופה נשרפו במחנות ההשמדה, עם כל זאת 'הורעים' של מה שנקרא 'תנועת ההשכלה' יצאו מאירופה יחד עם הניצולים. אפילו שהרבה מהם חבשו שטריימלאך וגידלו פאות, וזקנים, ואפילו שהרבה מן הקהילות חזרו והוקמו, אך עדיין הזרעונים הללו של הגשמיות, של המודרניזציה, נשארו בפנים בתוך הלב של הרבה מתוכם. וזה הועבר הלאה אל הילדים שלהם, מפני שהעולם הפך להיות כל-כך מטריאליסטי, כל-כך עשיר **[תנן תמן פריה – ותינו ביוקרא]**, שיכולנו בקלות להחזיק את כל המשחקים האלה, את כל סגנון-החיים השטחי הזה.

כולנו מנסים מאד חזק להגיד תהלים, ולהתפלל, וכן הלאה, אבל באופן טבעי השטחיות הזו גובה מחיר גבוה ביותר מהאידישקייט האמיתי שלנו **[שימי' סוף כלל ד']**. זה מסלק את העומק **[זבינת נבניו תסתתרו]**, הפכנו להיות שטחיים **[דברים ל"א: זאמר ביום ההוא, הלא על פי אין אלוני בקרב...]**, והרבה-הרבה תלמידי חכמים ונשותיהם – מאד מתעניינים בצד המטריאליסטי של העולם, הצד של עגל הזהב. **[ירמיה ב': יתופשי התורה לא ידעוני, ספורנו האינינו ל"ב ט"ו]**. וההוכחה הגדולה ביותר לכך זה הלבוש של הנשים, הנשים היהודיות המודרניות. וזה קורה בקהילות של חסידים או ליטאים או ספרדים, לא משנה מה, בכל הקבוצות זה גבה את המחיר בצורה נוראה.

הפאה, השייטל, הפאה-הנכרית – זה רוצח! **[גדול המחטיאוי, ספרי פ' כי תצא פרק כ"ג]** פעם, כאשר התופעה התחילה בדורות עברו, כאשר זה נעשה לשם שמים, זה היה מיוצר משער זנב סוס או מחוטים עבים, והן נעשו רק בשביל הצדיקות הגדולות ביותר, מפני שרוב הנשים פשוט גילו את שערותיהן, אבל מה שזה היה – זה היה רק משהו של 'בדיעבד', אבל כעת אנחנו מאמינים בטעות שזה מגיע ישירות מן התורה – אבל זה לא כך.

חוסר-כיסוי-השער הזה, שזה אומר לשים על ראשך איזו חתיכת שיער יפה, שאמנם איננו שלכן, אבל זה נראה כמו שלכן, זה עושה אתכן נראות כבלתי-נשואות **[גליין 48]**. בהרבה מקרים הדבר הזה כל כך מוזר ושיגעוני שאני לא יודע איך מישהו מסוגל להאמין שאשה יהודיה מעיזה ללבוש את זה, או איזה אברך, אוהב ה' באמת-באמת **[עי' יומא פו.]**, אוהב-תורה באמת **[בתורת ה' חפניו]**, מסוגל להרשות לאשתו להופיע בצורת לבוש וולגארית שכזו. **[זוה"ק פ' נשא דף קכ"ה ע"ב 'אמר ר' חזקיה... רמב"ם סוף ספר נשים]**.

הזוה"ק פרשת אחרי מות, דף ע"ה סע"א:
רבי שמעון פתח: 'כי ה' אלוקיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת איביך לפניך, והיה מחנך קדוש, ולא יראה בד' ערות דבר ושב מאחריך'.
'כי ה' אלוקיך' - דא שכנתא, דאשתכחת בהו בישראל, וכל שבן בגלותא, לאננא עליהו תדירא מכל סטרו, ומכל שאר עמין, דלא ישיצון להו לישראל.
דתניא, לא יכלין שנאיהון דישראל לאבאשא להו עד דישראל מחליטין חילא דשכינתא מקמי רבבי ממנן דשאר עמין. כדון יכלין להון שנאיהון דישראל, ושלטין עליהו, ונודין עליהו כמה גזירין בישין. וכד אינון תיבין לקבלה, היא מתברת חילא ותוקפא דכל אינון ממנן רבביה, ותברת חילא ותוקפא דשנאיהון דישראל, ואתפרעא להו מכלא... ע"ש.

אבל זוהי רק ההתחלה. ברגע שהראש 'מכוסה' בצורה שכזו – אזי מהר מאד מגיע גם האיפור, אפילו איפור שהוא אסור בהחלט **[סוטה מז: 'משרבו נטויות גרון ומשקרות עינים... ע"ש, ועי' מס"י פ"ג]**. ואז מגיעים הבגדים הצמודים שכמעט כל אשה ובחורה שניה לבושה בעליונית צמודה, צוואר פתוח, חצאיות קצרות וצמודות. חלקן קצרות יותר, וחלקן מעט יותר ארוכות, חלקן מעט רחב יותר, אבל מה שזה לא יהיה – צורת הגוף נראית לגמרי, ולעתים באופן מביך לחלוטין. וזה לא נראה שזה מפריע לאי-מישהו **[זאין מפקש]**. אנחנו פשוט ממשיכים הלאה, וזה הולך ונהיה יותר ויותר גרוע, יותר ויותר גרוע. **[זעמא דאקעא אזלא ונתדלדלה]** אנחנו מכניסים את הבעלים שלנו ואת הבנים שלנו לנסיונות בצורה הגרועה ביותר, וכאשר הם נכשלים ונופלים אנחנו מחפשים תירוצים עבורם. **[לא לידי נסיון – ולא לידי גזיון]**

ישיבות רבות מעלימים עין מהרבה-הרבה דברים חשובים **[יתשלף אמת ארצה]**. הישיבות מלאות בחורים שממש אין להם שום מושג אמיתי מה הכוונה 'קדושה', כמה זה חשוב, ואיזו עבירה גדולה זאת כאשר הולכים כנגד זה. **[גליין 38, ועוד]** אין להם בזה מושג, מפני שראשי-הישיבות לעתים רבות מתעלמים מן הדברים האלה, מכיון שהבעיות הפכו להיות כל כך נפוצות.

בחור יכול ללמוד נפלא – ועדיין יש לו בעיות עם הקדושה שלו. אנשים רבים יצחקו עליכם אם אתם שומרי-עיניים, מפני שזה מעורר גיחוך, ואתה נראה כל כך טפשי כאשר הינך חובש משקפים שנעשו במיוחד כך שלא תוכל לראות מעבר לאף שלך בכדי שלא להיחשף לכל הזוהמה הרחנית שמציפה את הרחובות. וכמובן שאם אתה שומר-עיניים באופן גלוי, אנשים יחשבו שמהו "לא בסדר" אתך **[חלק דף עז.]**, ואתה פשוט הופך לבדיחה, ולבטח אין לך סיכוי לקבל שידוך **[זיראי חטא ימאנו]**. כן, אנחנו בבעיה גדולה. אנחנו חושבים שלבן – זה שחור, ושחור – זה לבן **[ישעיה ה' ב': יציע טוב ולטוב דעי]**. ואף אחד לא קולט שאדום זה אסור. **[שו"ע י"ד ס"י קע"ח, ור' דף החיוק: 'בגרי צבעונין']**

ואני רוצה לומר לכם שזו הבעיה הגדולה ביותר, זוהי הבעיה העיקרית שלנו [גליין 50]. וברגע שיש לנו את הבעיה הזאת – אז יש לנו גם בעיות אחרות, כמו בעיות עם כשרות, מפני שאנחנו כל כך שטחיים וכל כך שקועים בתוך החומרניות [החומר היה להם לחומר], והאוכל נעשה כל כך נחוץ עבורנו, לא בשביל לחיות, אלא בשביל הנהנתנות שהגיעה למימדים שמעבר לדמיון, ואנחנו תמיד מחפשים מסעדות, מתכונים או מה שלא יהיה, בשביל למלאות כל הזמן את הקישקעים [משלי י"ג: יבטן רשעים תחפר]. וברגע שאנחנו מתמלאים ונהיים קצת כבדים – אז אנחנו מתחילים לעשות דיאטה, וברגע שאנחנו עושים דיאטה אז אנחנו שוב 'חוטפים' (זוללים תוך הונאה עצמית)... 'חוטפים', אבל עושים דיאטה... חילופי הדיאטה-זלילה דיאטה-זלילה הללו הפכו להיות משהו מטורף ביותר. [הרבה את העמאח. ישעיה כ"ד: נוע תנוע ארץ פשיבור...]

זה לא מה שה' רוצה מאתנו. הקב"ה רוצה שנאכל בקדושה. הוא רוצה שניקה את האוכל ונעשה עליו ברכה ונודה לו על כך מפני שזה מזין את הגוף שלנו [ש"ע או"ח סי' רל"א, ספר שולחן של ארבע' לרבינו בחיי, ור' הגאולה, סידרה ב-9]. כמוכן, מותר לנו ליהנות מן המזון שלנו, אבל אנחנו לא צריכים להיות זוללניים [במדבר י"א. משלי ל"א: אל תהי פסובאי יין. רמב"ן פר' קדושים, ר' מסגרת]. אנחנו לא צריכים לחיות על התשוקה של האוכל, וזה מה שקורה בעולם.

רמב"ן ריש פרשת קדושים:
קדושים תחיו. פרושים תחיו. והענין כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים והתירה הביאה איש באשתו ואכלת הבשר והיין אי"כ ומצא בעל התאווה מקום לחיות שטוף ולחיות בסובאי יין בזוללי בשר לכו וידבר כרצונו בכל הנבלות, שלא הזכיר אסור זה בתורה והנה יהיה עבד ברשות התורה – לפיכך בא הכתוב אחרי שפרט האיסורים שאסר אותם לגמרי, וצוה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המותרות... וקדש עצמנו מן היין במיעוטו... וזכור הרעות הנזכרות ממנו בתורה בנה ובלוט... וגם ישמור פיו ולשונו מהתגאל ברבוי האכילה הגסה ומן הדבור הנמאס... באלו ובכיוצא בהן באה המצוה הזאת הכללית אחרי שפרט כל העבירות שהן אסורות לגמרי... עיקר הכתוב בכיוצא בזה יזהיר שנהיה נקיים וטהורים ופרושים מחמוץ בני אדם שהם מלכלכים עצמם במותרות ובכיעורים.

כל המסיבות האלה וכל הבר-מצוות האלה, והחתונות האלה עם כל האוכל השיגעוני שלהם – כל זה מוריד אותנו. ואני לא מתכוון לומר שכולם נמצאים בדרגה נמוכה שכזאת, אבל הרבה הם כאלו. והרבה מהאנשים שאנחנו הכי מעריצים מפני שיש להם את הכסף הגדול [עליזי גאותך], והם אלו שנותנים את הכסף לישיבות ואלו שבונים אותם [קראו בשמותם עלי אדמות, אבן שלמה י"א ח, ע"ש], הם אלו שקבעו את הסגנון, את הצליל, את הצליל של מחול הזוועה [נירא את העגל ומהולות], הסיחור הנורא הזה, המטורף והמפחיד, המחול הגרוע של התשוקות, מחול-הגשמיות, מחול המוות.

קברות התאונה. תהלים מזמור מ"ט: גמשל פכהמות נדמו, ע"ש במפרשים. שבת קמז: על המשנה אין יורדין לקורדימא, שבת סב, רבינו יונה שערי תשובה, שער ב' אות י"ח, הגר"א משלי פרק ב' פסוק י"ח ועומ"מ, ב' מאמר 'באו חשבון', מסיילת ישרים פרק י"ג. שירי משכיל כלל ד'.

אמשיך לדבר על דברים נוספים.

דיברנו על הבגדים, ודיברנו על דרך-החיים המודרנית. אוכל – זו דוגמה אחת, אבל יש לנו כבר בעיות עם אוכל בנושא שמכונה: 'כשרות', מפני שאנחנו צורכים כל כך הרבה אוכל, וזה קשה להביא מכל המקומות שמשם הם מביאים את האוכל את הכמות הנדרשת בשביל לספק את הצרכים הגדולים של החברה הזולנית שלנו. כל 'הקשר' שיש לו לקוחות רבים מדי, הוא מועד לעשות תקלות גדולות ולעשות הרבה 'קיצורי-דרך'. כל הכשר שמתעשר – הופך להיות כ"כ עשיר [עשר בשביל שתתעשר...]. עד שהם פוחדים לאבד אפילו לקוח אחד... וישנם הרבה-הרבה בעיות שכאלו בכל העולם. אנחנו נמצאים במצב קשה ביותר. במקרים רבים אנחנו אוכלים ממש 'טריף', שלא נדע.

כן, אנחנו מתפללים, אבל אנחנו רוצים שהרבנים שלנו יגידו לנו מה שאנחנו רוצים לשמוע. אנחנו רוצים שהרבנים שלנו יעשו את האידישקייט, את היהדות קלילה [עמוס ב' י"ב וברשי"א]. כיום ישנם היתרים שמעולם לא ניתנו כדוגמתם [יש לי רב..., ר' ביהגרא"א למשלי כ"ה ד], רק באותן השנים שהיהודים היו כה חלשים שהם לא יכלו אפילו לצום בתשעה-באב. ואנחנו, הדור הזה, הוא הדור הנמוך ביותר שהיה אי-פעם [בעקבתא דמשיחא, מל' עקביים, תהלים ס"ו פ' מ"ד], אבל יש לנו את היכולת לעלות הכי גבוה [מהר"ל יצא ישראל' פרק ל"ה, הרוח"א עמ' צ"ח, ע"ש].

ולכן, אני מתחנן אליכם, עם ישראל, נכון, יש לכם מכוניות, ונכון, יש לכם מיוזג-אויר בבתים שלכם, וכן, יש לכם את כל הסוגים של המכשירים החשמליים שנועדו לעזור לכם ולהקל עליכם, אבל אל תשכחו שיום אחד ה' עומד להוציא את התקע, ואז לא יהיה שום חשמל [גליין 73], לא תהיה שום תאורה. לא יהיה שום מיוזג אויר [עמוס ג': יחפיתי בית תחרף על בית הקיץ...]. לא תהיה שום מכונית. לא יהיה שום כלום, רק אתם והקב"ה. וברגע זה – אתם עומדים לתת דין וחשבון. ברגע זה אתם עומדים להיות כה מפוחדים שלא תדעו אפילו לאן ללכת [עמוס סופ"ב]. ברגע זה אתם תנסו למצוא את ה' – אבל אתם הפכתם כל כך מנותקים ממנו [ירמיהו ב': כי פנו אלי עורף ולא פנים, ובעת רעתם יאמרו קומה והשיענו...], אפילו שחשבתם שאתם קרובים-קרובים אליו, כך שלא תדעו איפה ללכת.

אתם אומרים תהלים, ואפילו בוכים. אתן עומדות בתפילת שמונה-עשרה עם החצאית בדיק מעל הברכים, וחושפות את כל צורת-הגוף שלכן מלמעלה ומלמטה, עם הפאות הארוכות והמפוארות שלכן, ואתן בוכות. ואז אתן קולטות: 'אוי, האיפור נשטף...'. עדיף שתפסיקו לבכות. זה הדבר הגרוע ביותר שאתם יכולים לעשות.

אני מתחנן אליכם, עם ישראל, תרחצו את פניכם, תסירו את ה'שייטלאך' שלכם ותלבשו כיסויי-ראש, מטפחות. האריכו את החצאיות שלכן ותרחיבו אותן. ועדיף מזה – ללבוש שמלה. תכסו את עצמכם לחלוטין. תתפללו בפנים נקיות [פר' וישלח: יְהַטְהֲרוּ וְהִחְלִיפוּ שְׂמֹלוֹתֵיכֶם, עִשׂוּ. ר' שויע או"ח סי' ע"ה].

התייחסו לבעלים שלכם בכבוד. תעשו את אשר עליכן לעשות כנשים, תמיד בשמחה, כאשה וכאמא [אם הבנים שְׂמָחָה], כאמא יהודית אמיתית. ואתם, תלמידי-החכמים היקרים שלי, תהיו תלמידי חכמים אמיתיים. תפסיקו לדבר פוליטיקה כל הזמן [תהלים ג' ב'], תפסיקו לנסות להחליט מי מגדולי-ישראל הוא המוצלח ביותר, ולבטל את אלו שאתם לא אוהבים [ב'ימי שְׁפוֹט הַשּׁוֹפְטִים, חגיגה יד., ספר יְנַפְּטֵי יוֹדֵעַת מֵאֲדָר, עמ' 107]. תפסיקו לנסות ללכת ולשאול שאלות ולקבל את התשובות שאתם רוצים לשמוע, בגלל שלרוע-המזל אתם תקבלו את התשובות שאתם רוצים... אבל אני לא יודע אם זו באמת תהיה ההכרעה הנכונה. תפסיקו לחפש נשים שגברים אחרים יסתכלו עליהן [רש"י ישעיה ג' י"ח], ובבקשה, תנסו למצוא את ה' [ויבְקִשְׁתֶּם מִשָּׁם אֶת ה' אֱלֹהֵיךָ וּמִצְאָתָּה...]. תנסו למצוא את ה'. [כי תִּדְרֹשְׁנֻהוּ בְּכָל לְבָבְךָ... דברים ד']

ישנן קבוצות של יהודים שהם עושים זאת עכשיו. תתחברו אליהם [הַבְּרוּ נֹשְׂאֵי כְלֵי ה', תהלים ב': יִשְׁקֹךָ בָר', עי' סה"מ להרמב"ם מ"ע ה', סידרה ב' פרק 28] התפטרו מכל הדברים השטחיים בחיים שלכם, ותתקרבו לה' [דְרֹשׁוּנִי וְחַיּוּ]. כיום, אחרי שחייתם ב'דיסנילנד' במשך כל כך הרבה זמן – זה איננו דבר קל [עיי' ב'י הגר"א לאגדתא דחלום חוני המעגל – רמכי רמכי]. אבל כעת זהו הזמן להיות רציניים, מפני שאנחנו בסוף. אנחנו מאד-מאד קרובים לסוף. אז כדאי שתהיו רציניים.